



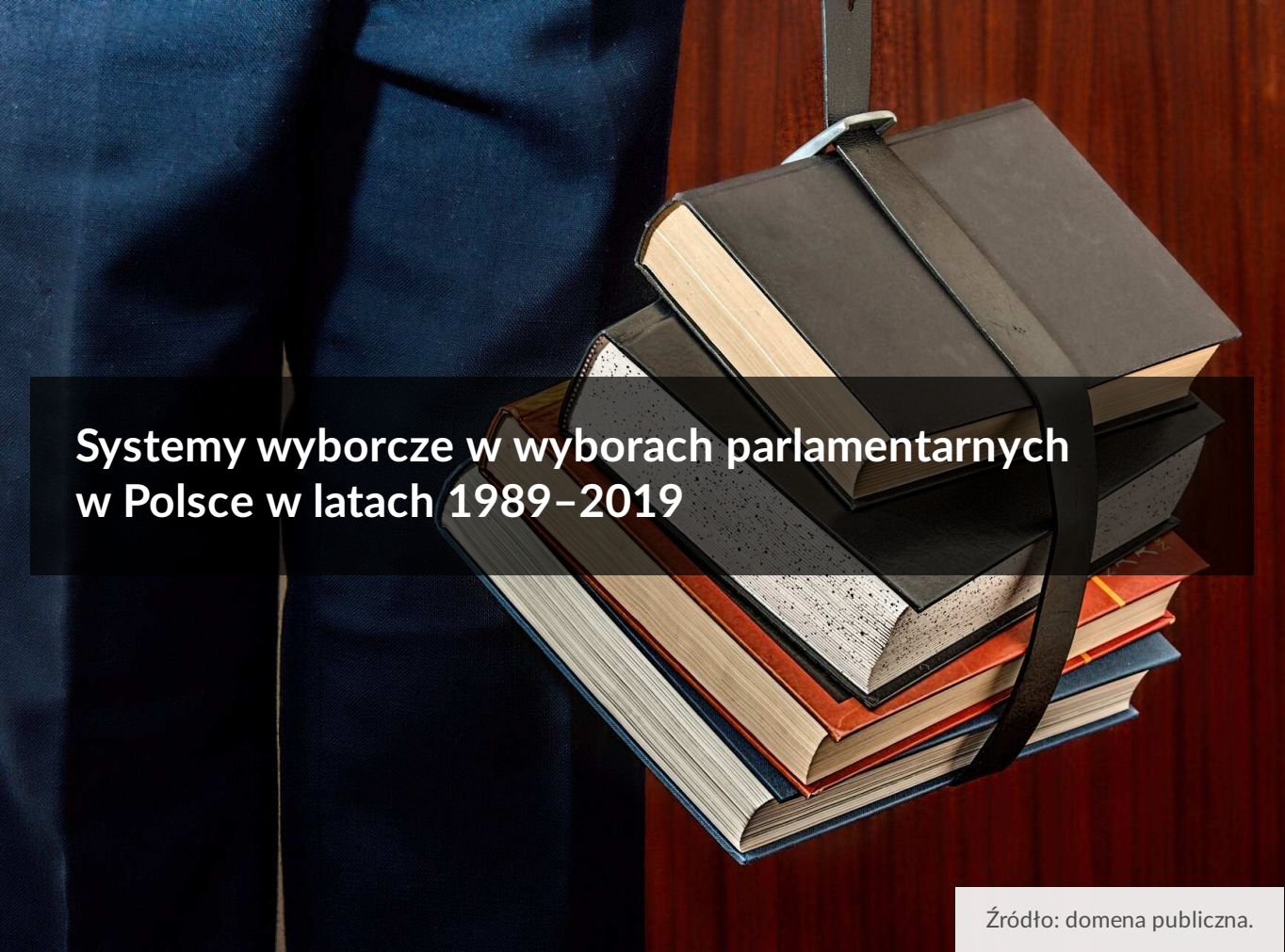
Systemy wyborcze w wyborach parlamentarnych w Polsce w latach 1989–2019

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: *Druk nr 1740*, dostępny w internecie: orka.sejm.gov.pl [dostęp 10.04.2020 r.].
- Źródło: *Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej*, 12.04.2001 r., dostępny w internecie: isap.sejm.gov.pl [dostęp 7.10.2020 r.].

- Źródło: *Sprawozdania stenograficzne z posiedzeń Sejmu*, dostępny w internecie: orka2.sejm.gov.pl [dostęp 10.04.2020 r.].
- Źródło: *Frekwencja wyborcza*, dostępny w internecie: wikipedia.org [dostęp 10.10.2020 r.].



Systemy wyborcze w wyborach parlamentarnych w Polsce w latach 1989–2019

Źródło: domena publiczna.

Materiał jest częścią serii „**Repetitorium**”.

System wyborczy ma bezpośredni wpływ na kształtowanie się systemu partyjnego w państwach demokratycznych. Polska weszła na drogę tworzenia się demokracji liberalnej w 1989 r. Jednym z nowych doświadczeń Polaków w tym okresie było pojawienie się dużej liczby partii politycznych, które starały się odzwierciedlać wszelkie poglądy polityczne wszystkich grup społecznych. Jednak duża liczba partii działających na scenie politycznej powoduje niestabilność systemu politycznego i problem z budowaniem efektywnej władzy wykonawczej. Najlepiej można to było zauważyć w roku 1991, kiedy parlament został wybrany z wykorzystaniem formuły Hare'a-Niemeyera, co doprowadziło do rozdrobnienia parlamentu i trudności w stworzeniu trwałego rządu. Dlatego doszło do zmian w formułach wyborczych i wprowadzenia klauzuli zaporowej, co doprowadziło do ustabilizowania parlamentu i ukształtowania się polskiej sceny politycznej w formie trwającej do dziś.

Twoje cele

- Przeanalizujesz genezę zmian w polskim systemie wyborczym i wskażesz skutki tych zmian.
- Scharakteryzujesz różne skutki wykorzystania formuł wyborczych dla stabilności parlamentu i władzy wykonawczej.

- Ocenisz znaczenie klauzuli zaporowej dla możliwości uzyskiwania mandatów przez małe partie.

Przeczytaj

Ćwiczenia

W powtórkowych lekcjach skupimy się na części poświęconej pytaniom. Odnoszą się one do wielu różnych materiałów źródłowych (nie tylko tekstów oraz ilustracji, ale również map, tabel czy wykresów itp.). Przede wszystkim musisz dokładnie zapoznać się z materiałami źródłowymi, ale także zwrócić uwagę na polecenia. Poniżej przybliżamy, jak rozumieć polecenia w zadaniach różnego typu:

Pamiętajcie, że odpowiedź musi odnosić się do źródła – błędem jest bazowanie wyłącznie na swojej wiedzy i zignorowanie podanego źródła. Chodzi bowiem o to, aby osoba odpowiadająca na pytanie umiejętnie połączyła analizę materiału źródłowego z własną wiedzą. Nie bójcie się korzystać z posiadanych informacji i zawsze odwołujcie się do podanych źródeł. Pamiętajcie również o tym, by wczytywać się w polecenia – czasem wiedza własna nie jest potrzebna, czasem tekst to tylko inspiracja, a innym razem należy połączyć wiedzę z interpretacją tekstu.

Systemy wyborcze w wyborach parlamentarnych w Polsce w latach 1989–2019

W latach 1989–2019 odbyło się w Polsce 10 elekcji do parlamentu, przy czym dopiero po uchwaleniu nowego Kodeksu wyborczego w 2011 r. w kolejnych wyborach parlamentarnych nie nastąpiły zasadnicze zmiany w regułach głosowania. We wcześniejszym okresie system wyborczy w Polsce podlegał częstym i radykalnym przeobrażeniom.

Rok 1989

W 1989 r. pierwsze częściowo wolne wybory odbyły się według **formuły większościowej**, w pozostałych stosowano różne warianty **systemu proporcjonalnego** w przypadku wyłaniania posłów i **system większościowy** w wyborach do senatu.

Wybory kontraktowe, które odbyły się 4 i 18 czerwca 1989 r., przeprowadzono według reguł ustalonych podczas obrad Okrągłego Stołu, potwierdzonych w ordynacji wyborczej z 7 kwietnia 1989 r. Zasadniczą cechą wyróżniającą tę elekcję był dokonany w trakcie obrad podział mandatów:

- 65% mandatów (299) przypadło organizacjom reprezentującym ówczesną władzę, były z góry zagwarantowane dla PZPR i jej sojuszników;
- 35% mandatów (161) przeznaczono dla tzw. bezpartyjnych kandydatów, reprezentujących poglądy obywateli i przez nich zgłoszonych.

Podział mandatów według kontraktu zawartego przy Okrągłym Stole

ugrupowanie	mandaty w okręgach	lista krajowa	razem	% mandatów
PZPR	156	17	173	37,6
ZSL	67	9	76	16,5
SD	24	3	27	5,9
PAX	7	3	10	2,2
UChS	6	2	8	1,7
PZKS	4	1	5	1,1
bezpartyjni	161	-	161	35

Źródło: Andrzej K. Piasecki, *Wybory parlamentarne, samorządowe, prezydenckie 1989-2002 w Polsce*, Toruń 2004, s. 13.

Na potrzeby wyborów do sejmu wyznaczono 108 okręgów wyborczych, między które rozdzielono 425 mandatów w izbie poselskiej. O 35 mandatów (w ramach 65%) mogli się ubiegać kandydaci z listy krajowej (tylko kandydaci partyjni), która także podlegała ocenie wyborców. Obowiązywała formuła większości bezwzględnej. Stąd konieczność przeprowadzenia 18 czerwca 1989 r. II tury wyborów, do której wchodziłi dwaj kandydaci z największą liczbą głosów w I turze. W przypadku listy krajowej nie przewidziano ponownego głosowania, obywatele uzyskali za to prawo tzw. **głosu negatywnego**. Spowodowało to konieczność modyfikacji systemu wyborczego między I i II turą głosowania. Z 35 kandydatów z listy krajowej tylko dwóch uzyskało mandat

w I turze. Stąd dekret Rady Państwa, ogłoszony za zgodą opozycji, dzięki któremu obsadzenie 33 mandatów przeznaczonych dla kandydatów z listy krajowej w II turze głosowania nastąpiło przez głosowanie w okręgach wyborczych. Rada Państwa uzyskała również prawo wyznaczenia okręgów wyborczych, w których przeprowadzi się takie głosowanie, oraz przeznaczenia mandatów dla Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, Zjednoczonego Stronnictwa Ludowego, Stronnictwa Demokratycznego, PAX-u, Unii Chrześcijańsko-Społecznej i Polskiego Związku Katolicko-Społecznego. W tych okręgach rywalizowali między sobą wyłącznie przedstawiciele ówczesnej władzy.

Wybory do senatu w 1989 r. zostały przeprowadzone według ordynacji większościowej i miały w pełni rywalizacyjny charakter. Spośród 100 mandatów 99 przypadło przedstawicielom Solidarności, a jeden kandydatowi niezależnemu. Przyjęte w tych wyborach rozwiązania sprawiły, że miały one charakter plebiscytu i umożliwiły obywatelom wyrażenie „wotum nieufności” wobec władzy.

Rok 1991

Kolejne wybory parlamentarne odbyły się w 1991 r. Ordynacja wyborcza została uchwalona 28 czerwca 1991 r. Przewidywała ona dwa poziomy dystrybucji mandatów. W 37 okręgach wyborczych, liczących od 7 do 17 mandatów, rozdzielono 391 miejsc w sejmie. Podział mandatów na tym poziomie odbywał się [metodą Hare'a-Niemeyera](#) przy braku progów wyborczych. Pozostałe 69 mandatów rozdzielono na szczeblu państwowym między te komitety wyborcze, które przekroczyły 5% w skali kraju lub zdobyły mandaty w co najmniej pięciu okręgach wyborczych. Dystrybucja mandatów na tym poziomie odbyła się zmodyfikowaną metodą [Sainte-Laguë](#). W wyborach przeprowadzonych 27 października wzięło udział 111 komitetów wyborczych, rezultatem czego była skrajna fragmentaryzacja sejmu. Znalazło się w nim 29 komitetów wyborczych, ale tylko dziewięć uzyskało więcej niż 5% głosów.

Wybory do senatu ponownie opierały się na **formule większościowej** i do uzyskania mandatu senatora wystarczała zwykła większość głosów.

Procentowy podział mandatów (liczba mandatów) w sejmie po wyborach w 1991 r.

Label : Sojusz Lewicy Demokratycznej

Value : 12,8%

Label : Kongres Liberalno-Demokratyczny

Value : 8%

Label : Polskie Stronnictwo Ludowe

Value : 10,9%

Label : Solidarność Pracy

Value : 1,1%

Label : Unia Demokratyczna

Value : 13,5%

Label : Porozumienie Centrum

Value : 9,1%

Label : NSZZ „Solidarność”

Value : 5,9%

Label : PSL-Porozumienie Ludowe

Value : 6,1%

Label : Konfederacja Polski Niepodległej

Value : 11,1%

Label : Wyborcza Akcja Katolicka

Value : 10,7%

Label : inne (centrum i prawica)

Value : 9,3%

Label : mniejszość niemiecka

Value : 1,5%

Oprac. na podst.: *Wykresy i schematy*, wszpwn.pl.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Od roku 1993

Rozdrobnienie sejmu i brak skutecznej współpracy między ugrupowaniami doprowadziły do skrócenia kadencji parlamentu. W tym czasie podjęto prace nad nową

ordynacją wyborczą, która została uchwalona 28 maja 1993 r. Ordynacja ta wprowadzała zmiany dotyczące:

- kształtu i rozmiaru okręgów wyborczych,
- formuły wyborczej,
- klauzul zaporowych,
- procedur zgłaszania list kandydatów.

Utrzymano zasadę dystrybucji mandatów na dwóch poziomach. Jak dotychczas, 391 mandatów rozdzielono na szczeblu okręgów wyborczych. Przyjęto, że jedno województwo to jeden okręg wyborczy, przy czym województwo warszawskie podzielono na dwa okręgi, a w województwie katowickim wyznaczono trzy. W ten sposób powstały 52 okręgi wyborcze o zróżnicowanych rozmiarach (od 3 do 17 mandatów). Wprowadzono również progi wyborcze: 5% dla partii i 8% dla [koalicji](#). Pozostałe 69 mandatów dystrybuowanych na poziomie ogólnokrajowym podzielono między komitety, które przekroczyły 7% głosów. Na obu poziomach stosowano [formułę D'Hondta](#). Nowy system wyborczy spowodował radykalne zmniejszenie liczby komitetów reprezentowanych w sejmie.

Procentowy podział mandatów (liczba mandatów) w sejmie po wyborach w 1993 r.

Label : SLD

Value : 19,7%

Label : PSL

Value : 36,7%

Label : Bezpartyjny Blok Wspierania Reform

Value : 4,4%

Label : Unia Demokratyczna

Value : 20,6%

Label : Unia Pracy

Value : 11,4%

Label : mniejszość niemiecka

Value : 1,1%

Label : Konfederacja Polski Niepodległej

Value : 6,1%

Oprac. na podst.: *Wybory do Sejmu: 19 września 1993*, wiadomosci.wp.pl.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Systemy wyborcze do sejmu

rok	poziom dystrybucji mandatów	liczba okręgów	formuła wyborcza	progi wyborcze
1991	okręgi wyborcze: 391 poziom ogólnokrajowy: 69	37	Hare'a-Niemeyera (okręgi) modyfikowana Sainte-Laguë (lista krajowa	dla list krajowych 5% w skali kraju lub mandaty w co najmniej pięciu okręgach

1993	okręgi wyborcze: 391	52	d'Hondta	5% dla partii
1997	poziom ogólnokrajowy: 69			8% dla koalicji
2001	okręgi wyborcze: 460	41	modyfikowana Sainte-Laguë	5% dla partii
2005	okręgi wyborcze: 460	41	d'Hondta	8% dla koalicji
2007				5% dla partii
2011				8% dla koalicji
2015				
2019				

Jak można wywnioskować z przedstawionej tabeli kolejna zmiana systemu wyborczego nastąpiła w 2001 r. Zgodnie z tą modyfikacją wszystkie mandaty w sejmie zostały osadzone w okręgach wyborczych. Oznaczało to likwidację listy krajowej. Jednocześnie wprowadzono inną formułę przeliczania głosów na mandaty, bardziej korzystną dla małych i średnich partii - metodę Sainte-Laguë. Klauzule zaporowe pozostały na niezmienionym poziomie. Formuła Sainte-Laguë obowiązywała tylko w tych wyborach, a od kolejnej elekcji w roku 2005 we wszystkich następujących obowiązywały podobne zasady wyboru posłów.

Procentowy podział mandatów (liczba mandatów) w sejmie po wyborach w 2001 r.

Label : SLP-UP

Value : 47%

Label : PO

Value : 14,1%

Label : Samoobrona RP

Value : 11,5%

Label : PiS

Value : 9,6%

Label : mniejszość niemiecka

Value : 0,4%

Label : Liga Polskich Rodzin

Value : 8,3%

Label : PSL

Value : 9,1%

Oprac. na podst.: *Wybory parlamentarne w Polsce w 2001 roku*, pl.wikipedia.org.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Również uchwalony w 2011 r. Kodeks wyborczy potwierdzał wprowadzone wcześniej zasady prawa wyborczego.

Procentowy podział mandatów (liczba mandatów) w sejmie po wyborach w 2019 r.

Label : PiS

Value : 51,1%

Label : Konfederacja Wolność i Niepodległość

Value : 2,4%

Label : Koalicja Obywatelska

Value : 29,1%

Label : SLD

Value : 10,7%

Label : mniejszość niemiecka

Value : 0,2%

Label : PSL

Value : 6,5%

Oprac. na podst.: *Wybory parlamentarne w Polsce w 2019 roku*, pl.wikipedia.org.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Oceń, która z formuł wyborczych jest najbardziej korzystna dla stabilności rządu.

Senat

Jeśli chodzi o senat, wszystkie elekcje od pierwszych, wolnych wyborów do senatu w 1989 r. odbywały się według systemu większościowego. Zmieniały się tylko wielkość okręgów wyborczych i liczba mandatów, które można było uzyskać z jednego okręgu. Zmiany te przedstawia poniższa tabela:

Systemy wyborcze do senatu w latach 1991–2019

rok	poziom dystrybucji mandatów	liczba okręgów	średnia wielkość okręgu wyborczego	formuła wyborcza
-----	-----------------------------------	-------------------	---------------------------------------	---------------------

1991	okręgi wyborcze: 100	49	2,04; okręgiem wyborczym było województwo; w każdym wybierano 2 senatorów, w warszawskim i katowickim – 3 senatorów	zwykła większość głosów
1993				
1997				
2001	okręgi wyborcze: 100	40	2,5; okręgi w wyborach do senatu były identyczne z okręgami do sejmu (z jednym wyjątkiem); w każdym okręgu wybierano od 2 do 4 senatorów	zwykła większość głosów
2005				
2007				
2011	okręgi wyborcze: 100	100	1; jeden senator z jednego okręgu wyborczego	zwykła większość głosów
2015				
2019				

Zastanów się, jak zmieniał się skład senatu przy kolejnych zmianach zasad wyborów?

Słownik

koalicja

porozumienie partii politycznych

lista ogólnokrajowa

zwana także listą krajową lub listą państwową; stały element wyborów parlamentarnych w Polsce do 2001 r.

metoda D'Hondta

w metodzie tej dla każdego komitetu wyborczego, który przekroczył próg wyborczy, obliczane są kolejne ilorazy całkowitej liczby głosów uzyskanych przez dany komitet i kolejnych liczb naturalnych, czyli ilorazy wyborcze; o podziale miejsc między komitetami decyduje wielkość obliczonych w ten sposób ilorazów

metoda Hare'a-Niemeyera

metoda stosowana do podziału mandatów w systemach wyborczych opartych na proporcjonalnej reprezentacji z listami partyjnymi, powstała na skutek modyfikacji metody Hare'a przez niemieckiego matematyka Horsta Niemeyera; nazywana jest także metodą największych reszt lub matematycznej proporcji

metoda Sainte-Laguë

metoda polegająca na znalezieniu największych, kolejno po sobie następujących ilorazów z liczby uzyskanych głosów; podziału dokonuje się, dzieląc liczbę głosów przypadających każdemu komitetowi wyborczemu przez kolejne liczby nieparzyste: 1, 3, 5, 7 itd., a następnie z tak obliczonych ilorazów dla wszystkich komitetów wybieranych jest tyle największych, ile jest mandatów do obsadzenia

Film

Polecenie 1

Zapoznaj się z mapą. Zastanów się, w którym województwie do rozdysponowania jest najwięcej, a w którym najmniej mandatów zgodnie z aktualnym Kodeksem wyborczym.

Liczba posłów wybieranych w poszczególnych okręgach

Kraj: lubuskie

Wartość: 12

Kraj: opolskie

Wartość: 12

Kraj: podlaske

Wartość: 14

Kraj: świętokrzyskie

Wartość: 16

Kraj: warmińsko-mazurskie

Wartość: 18

Kraj: zachodniopomorskie

Wartość: 20

Kraj: kujawsko-pomorskie

Wartość: 25

Kraj: podkarpackie

Wartość: 26

Kraj: pomorskie

Wartość: 26

Kraj: lubelskie

Wartość: 27

Kraj: łódzkie

Wartość: 31

Kraj: dolnośląskie

Wartość: 34

Kraj: lubelskie

Wartość: 27

Kraj: wielkopolskie

Wartość: 40

Kraj: małopolskie

Wartość: 41

Kraj: śląskie

Wartość: 55

Kraj: lubelskie

Wartość: 27

Kraj: mazowieckie

Wartość: 63

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Wyjaśnij, z czego wynikają różnice w rozłożeniu mandatów między różnymi województwami.

Polecenie 2

Zapoznaj się z filmem, w którym prof. Robert Alberski wyjaśnia zasady podziału mandatów w polskim parlamencie, i wykonaj ćwiczenie.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/DzhhMGUWh>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film nawiązujący do treści materiału Polskie wybory parlamentarne od 1991 roku.

Ćwiczenie 2

Wyjaśnij, jaka była geneza rozdrobnienia reprezentacji partyjnych w sejmie po wyborach w roku 1991 i dlaczego była to sytuacja niepożądana.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:   

Material źródłowy do ćwiczeń 1–3

Frekwencja wyborcza w Polsce w latach 1990–2020	
Rodzaj głosowania i termin	Frekwencja (w %)
Wybory samorządowe	
maj 1990 r.	42,3
czerwiec 1994 r.	33,8
październik 1998 r.	45
październik 2002 r.	44,3
listopad 2006 r.	39,6
listopad 2010 r.	47,32
listopad 2014 r.	47,40
październik 2018 r.	54,9
Wybory parlamentarne	
październik 1991 r.	43,2
wrzesień 1993 r.	52,1
wrzesień 1997 r.	47,9
wrzesień 2001 r.	46,3
wrzesień 2005 r.	40,6
październik 2007 r.	53,8
październik 2011 r.	48,9
październik 2015 r.	50,9
październik 2019 r.	61,7
Wybory prezydenckie	
I tura – listopad 1990 r.	60,6
II tura – grudzień 1990 r.	53,4
I tura – listopad 1995 r.	64,7
II tura listopad 1995 r.	68,2

Frekwencja wyborcza w Polsce w latach 1990–2020	
wrzesień 2000 r.	61,1
I tura – październik 2005 r.	49,7
II tura – październik 2005	51
I tura – czerwiec 2010 r.	54,94
II tura – lipiec 2010 r.	55,31
I tura – maj 2015 r.	49
II tura – maj 2015 r.	55,3
I tura – czerwiec 2020 r.	64,5
II tura – lipiec 2020 r.	68,2
Referenda	
uwłaszczeniowe – luty 1996 r.	32,4
konstytucyjne – maj 1997 r.	42,9
unijne/akcesyjne – czerwiec 2003 r.	58,8
dotyczące JOW-ów	7,8
Wybory do Parlamentu Europejskiego	
czerwiec 2004 r.	20,9
czerwiec 2009 r.	24,5
maj 2014 r.	23,8
maj 2019 r.	45,7

Źródło: *Frekwencja wyborcza*, dostępny w internecie: [wikipedia.org](https://pl.wikipedia.org/wiki/Frekwencja_wyborcza) [dostęp 10.10.2020 r.].

Ćwiczenie 1



Przeanalizuj tabelę i zaznacz właściwą odpowiedź.

- Polacy są przeciwnikami decentralizacji państwa i dlatego chętnie głosują w wyborach samorządowych.
- W wyborach prezydenckich Polacy bardziej angażują się w I, nie II turę wyborów.
- Frekwencja wyborcza w Polsce w wyborach prezydenckich z każdą kolejną elekcją spada.
- Polscy wyborcy najmniej interesowali się wyborami do Parlamentu Europejskiego, na co wskazuje najniższa frekwencja wyborcza w tych wyborach.

Ćwiczenie 2



Przeanalizuj tabelę i zaznacz właściwe zakończenia zdania:

Referendum jako forma demokracji bezpośredniej...

- została wykorzystana jako forma ratyfikacji przynależności Polski do Unii Europejskiej.
- została odrzucona przez Polaków przy próbie wprowadzenia w Polsce jednomandatowych okręgów wyborczych w wyborach do sejmu.
- jest często stosowana w polskim systemie prawnym.
- była konsultacyjną formą przyjęcia w Polsce nowej konstytucji w 1997 r.



Zaznacz, które stwierdzenia są prawdziwe, a które fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Kadencja posłów do Parlamentu Europejskiego trwa cztery lata, podobnie jak kadencja parlamentarzystów krajowych.	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Największym zainteresowaniem Polaków cieszą się wybory prezydenckie, ponieważ są to wybory personalne.	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Wybory do senatu odbywają się w Polsce w tym samym terminie, co wybory do sejmu.	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Po katastrofie smoleńskiej wybory prezydenckie zostały przeniesione na miesiące jesienne.	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Materiał źródłowy do ćwiczeń 4 i 5

« **Druk nr 1740**

Warszawa, 5 grudnia 2008 r.

Pan Bronisław Komorowski, Marszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej

Na podstawie art. 32 ust. 2 regulaminu Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, Komisja Ustawodawcza wnosi projekt ustawy:

- W ustawie z dnia 27 września 1990 r. o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2000 r. Nr 47, poz. 544 z późn. zm.);
- W ustawie z dnia 12 kwietnia 2001 r. – Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. Nr 46, poz. 499 z późn. zm.);
- W ustawie z dnia 23 stycznia 2004 r. – Ordynacja wyborcza do Parlamentu Europejskiego (Dz.U. Nr 25, poz. 219 z późn. zm.);
- W ustawie z dnia 14 marca 2003. o referendum ogólnokrajowym (Dz.U. Nr 57, poz. 507 z późn. zm.).

Proponowane zmiany:

1. Głosowanie odbywa się w lokalu obwodowej komisji wyborczej, w ciągu dwóch dni. Termin głosowania określa się na dzień wolny od pracy oraz dzień go poprzedzający.

2. Głosowanie odbywa się każdego z dni, o których mowa w ust. 1, bez przerwy od godziny 8.00 do 20.00, a przerwa następuje od godziny 20.00 pierwszego dnia do godziny 8.00 drugiego dnia.

1. Zabrania się prowadzenia kampanii wyborczej:

a) na terenie urzędów administracji rządowej i administracji samorządu terytorialnego oraz sądów;

b) na terenie zakładów pracy w sposób i w formach zakłócających ich normalne funkcjonowanie;

c) na terenie jednostek wojskowych i innych jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej oraz oddziałów obrony cywilnej, a także skoszarowanych jednostek organizacyjnych podległych ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych.

2. Zabronione są jakiegokolwiek formy agitacji wyborczej na terenie szkół podstawowych i gimnazjów wobec uczniów nieposiadających prawa wybierania.

Zgłoszona poprawka

Za agitację wyborczą nie uznaje się działań edukacyjnych o zasadach demokratycznego państwa prawa przygotowujących do aktywności obywatelskiej oraz prowadzonych w okresie kampanii wyborczej na zasadzie równości, działań informacyjnych o partiach politycznych, komitetach wyborczych i kandydatach uczestniczących w wyborach.

Źródło: *Druk nr 1740*, dostępny w internecie: orka.sejm.gov.pl [dostęp 10.04.2020 r.].

Ćwiczenie 4



Rozstrzygnij, czy zgodnie z polskim prawem możliwe jest wieszanie plakatów wyborczych w jednostkach wojskowych. Uzasadnij odpowiedź.

Rozstrzygnięcie:

Uzasadnienie:



Oceń, czy w szkole możliwe jest zorganizowanie spotkania z przedstawicielami wszystkich komitetów wyborczych.

Materiał źródłowy do ćwiczeń 6–8

“ ***Sprawozdania stenograficzne z posiedzeń Sejmu***

Sprawozdanie stenograficzne z 53 posiedzenia Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, 4 listopada 2009 r. (pierwszy dzień obrad)

Poseł Marek Wójcik (PO):

Kolejna istotna zmiana, która opiera się na tej samej filozofii, to zmiana wprowadzająca w wyborach prezydenckich dwudniowe głosowanie, w niedzielę i w dzień poprzedzający. Wybory będą się odbywały wtedy w godzinach od 8 do 20. Z całą pewnością to jest też rozwiązanie, które przyczyni się do zwiększenia frekwencji.

Pamiętamy ogromną frekwencję w referendum w sprawie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Jesteśmy przekonani, że jednym z powodów, dla których ta frekwencja była duża, była właśnie dostępność lokali wyborczych.

Styl życia Polaków się zmienia. Tak jak wspomniałem, aktywnie spędzają oni weekendy i wierzę w to, że jeżeli otworzy się im taką możliwość, poszerzy im się możliwość oddania głosu w wyborach, to większa ich ilość zdecyduje się na to, żeby wyrazić swoją wolę wyborczą i uczestniczyć w tych podstawowych procedurach państwa demokratycznego.

Szanowni Państwo! Po wyroku Trybunału Konstytucyjnego zaszła konieczność wprowadzenia pewnych korekt do ustawy. Nie są to korekty fundamentalne, niemniej są to rozwiązania istotne. Pozwolę sobie przedłożyć stosowny projekt poprawek panu marszałkowi. Jedna z poprawek jest poprawką, która wychodzi naprzeciw

oczekiwaniom środowisk, które do tej pory organizowały kampanie profrekwencyjne, organizowały akcje informujące o tym, jak wyglądają wybory, zachęcające do udziału w wyborach. Ta poprawka doprecyzowuje to, czego nie należy rozumieć przez pojęcie agitacji wyborczej. Poprawka była omawiana również na posiedzeniu podkomisji nadzwyczajnej. Postulaty wprowadzenia takich przepisów do ustawy były zgłaszane przez stronę społeczną. Prawda jest taka, że strona społeczna zwróciła się do posłów z komisji z prośbą o zgłoszenie takiej poprawki. Klub Parlamentarny Platforma Obywatelska taką poprawkę zgłasza. Mamy nadzieję, że sprawy związane z tym bardzo (*Dzwonek*) istotnym aspektem polskiego życia publicznego, czyli aktywizacją obywateli, informowaniem o wyborach, działaniami profrekwencyjnymi, zostaną tak ujęte, tak opisane w polskim prawie, żeby już nie budziły wątpliwości, jaki jest ich charakter. Ta poprawka wychodzi naprzeciwko oczekiwaniom środowisk, które takie działania profrekwencyjne do tej pory prowadziły.

Poseł Wojciech Szarama (PiS): Chciałbym złożyć jedną poprawkę naszego klubu i zaproponować Wysokiej Izbie jednak nieprzyjmowanie rozwiązania związanego z dwudniowym przeprowadzaniem wyborów. Na szali mamy tutaj dwa argumenty. Mówi się o zwiększeniu frekwencji, podając przykład weekendu, z którego osoby, jeżeli mogą iść na wybory tylko jednego dnia, skorzystać nie mogą. Proponowany przepis stanowi jednak wyraźnie, że termin głosowania określa się na dzień wolny od pracy oraz dzień go poprzedzający, a więc z zasady będzie to wyglądało w ten sposób, że wybory będą się odbywały w niedzielę, a dniem poprzedzającym niedzielę jest sobota, również dzień wolny od pracy. Zatem kwestia wykorzystania soboty na głosowanie przy wyjeździe weekendowym jest czysto iluzoryczna. Uważamy w związku z tym, że koszty tego przedsięwzięcia byłyby nieproporcjonalnie duże w stosunku do osiągniętych celów, bo przeprowadzanie głosowania w ciągu dwóch dni niewątpliwie w znacznej mierze podroży jego koszty, obciążą

budżet państwa wydatkami dodatkowymi w wysokości kilkudziesięciu milionów złotych. Akt wyboru prezydenta Rzeczypospolitej, który w Polsce jest przewidziany raz na pięć lat, jest aktem tak ważnym, że można przy odpowiedniej mobilizacji skorzystać w pełni ze swojego prawa wyborczego w ciągu jednego dnia głosowania. Proponujemy, aby ta poprawka, poprawka 13., została skreślona i aby został utrzymany dotychczasowy sposób głosowania. (...)

Poseł Witold Gintowt-Dziewałtowski (klub Lewica):

Nie jesteśmy entuzjastami dwudniowych wyborów, praktycznie rzecz biorąc, prawie we wszystkich dziedzinach. O ile jest to zrozumiałe w odniesieniu do referendów, w ostateczności w odniesieniu do wyborów do Parlamentu Europejskiego, o tyle wszystkie pozostałe wybory w naszym przekonaniu powinny się odbywać w terminach jednodniowych. Albowiem z jednej strony jest to prawo, ale i obowiązek obywatelski, z drugiej strony jest to koszt, no i z kolejnej strony niestety towarzyszą temu różne problemy organizacyjne, o których też należy pamiętać. (...)

Pan poseł reprezentujący Platformę Obywatelską wspomniał bardzo generalnie o projekcie poprawki dotyczącej interpretacji pojęcia agitacji wyborczej. Mówił dużo, ale nie powiedział dokładnie, o co chodzi. Ja ją przeczytam. Proszę państwa, zgodnie z tą poprawką, którą Platforma chce złożyć – ja ten tekst dostałem – za agitację wyborczą nie uznaje się działań edukacyjnych o procedurach państwa demokratycznego przygotowujących do aktywności obywatelskiej oraz prowadzonych w okresie kampanii wyborczej na zasadzie równości działań informacyjnych o partiach politycznych, komitetach wyborczych i kandydatach uczestniczących w wyborach.

Rzeczpospolita Polska już przeżyła piekło kampanii wyborczej w szkołach podstawowych i w szkołach średnich. Mieliśmy doświadczenia fatalne. Przepisy dzisiaj rygorystycznie ograniczające

możliwość prowadzenia agitacji wyborczej w szkołach i placówkach oświatowych są w pełni uzasadnione i nie powinny być osłabiane. Nie jesteśmy państwem na tyle silnym, demokratycznym i sprawnym, żeby mieć gwarancje, pewność, że tego rodzaju sytuacja nie powtórzy się. W moim przekonaniu tak sformułowana poprawka niestety prowadzi do tego, że wrócimy z kampaniami wyborczymi do szkół i dzieci w klasach I, II i III będą otrzymywały materiały związane z popularnością i preferencjami wyborczymi. Te kampanie wyborcze będą prowadzone również w szkołach. Nikt nie będzie w stanie tego skontrolować, nie będzie także w stanie sprawdzić (*Dzwonek*) zgodności z prawem postępowania tych wszystkich, którzy te kampanie będą inspirować. Co innego, gdyby ta poprawka mówiła, że te działania – wiążące się i z informacją, ale jednak i z edukacją obywatelską związaną z procedurami wyborczymi, działalnością partii politycznych i uczestnictwem w wyborach – będą prowadzone poza okresem kampanii wyborczych. Ale nie, autorzy poprawki właśnie specjalnie wpisali, że tego rodzaju działalność ma być prowadzona w szkołach podstawowych także w toku kampanii wyborczych. To jest moim zdaniem potwierdzenie intencji, które z naszej strony powinny się spotkać ze sprzeciwem. Dzisiaj już mogę zapowiedzieć, że jeżeli ta poprawka zostanie zgłoszona, a zapewne tak będzie, to mój klub będzie głosował za jej odrzuceniem, za jej nieuwzględnieniem.

Posel Franciszek Jerzy Stefaniuk (PSL):

Panie Marszałku! Wysoka Izbo! Klub Polskiego Stronnictwa Ludowego generalnie poprze przedłożony komisyjny projekt ustawy o zmianie ustawy o wyborze Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw. Niemniej jednak mam mieszane uczucia, którymi chciałbym się podzielić.

Otóż, Wysoka Izbo, dotyczy to kwestii przeprowadzenia wyborów w ciągu dwóch dni. Po pierwsze, podraża to koszty. A po drugie, Wysoka Izbo, ja osobiście uczestniczyłem jako obserwator z ramienia

OBWE w wyborach prezydenckich na Białorusi. Tam były kilkudniowe wybory i obserwatorzy z ramienia OBWE zgłosili wątpliwość, że mogło dojść w związku z kilkudniowymi wyborami do przekłamań, ponieważ różne rzeczy mogły się dziać pod osłoną nocy etc. W tej chwili chcemy w Polsce wprowadzić system dwudniowych wyborów. Czy nie zachodzi obawa, że mogą zajść nieprzewidziane okoliczności, które naruszyłyby kategorię czystości wyborów?

Źródło: *Sprawozdania stenograficzne z posiedzeń Sejmu*, dostępny w internecie: orka2.sejm.gov.pl [dostęp 10.04.2020 r.].

Ćwiczenie 6



Przedstaw wyrażone przez posłów argumenty dotyczące wprowadzenia zmian do ustawy.

Ćwiczenie 7



Rozstrzygnij, czy zgodnie z wypowiedziami posłów proponowana poprawka dotycząca wprowadzenia dwudniowych wyborów została przegłosowana. Uzasadnij swoją odpowiedź.

Rozstrzygnięcie: ▼

Uzasadnienie:

Ćwiczenie 8



Zaznacz właściwą odpowiedź.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Ze względu na brak zainteresowania Polaków wyborami posłowie postanowili wprowadzić głosowanie dwudniowe i uzyskali zgodę całego parlamentu.	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Posłowie PSL zgłosili wątpliwości dotyczące dwudniowego głosowania w wyborach prezydenckich z obawy przed zwiększonym zagrożeniem manipulacji wynikami wyborów.	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Przykładem dwudniowego głosowania w prawie polskim było referendum akcesyjne do Unii Europejskiej.	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>
Klubem przeciwnym wprowadzeniu poprawki dotyczącej propagowania postaw obywatelskich w szkole był klub Platformy Obywatelskiej.	<input type="radio"/>	<input type="radio"/>

Dla nauczyciela

Autorka: Anna Wąsiel-Alberska

Przedmiot: Wiedza o społeczeństwie

Temat: Systemy wyborcze w wyborach parlamentarnych w Polsce 1989–2019

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres podstawowy, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

II. Społeczeństwo obywatelskie.

Uczeń:

4) przedstawia cechy konstytutywne partii politycznych; wymienia partie polityczne, które w ostatnich wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej przekroczyły próg niezbędny do uzyskania dotacji budżetowej i nazwiska ich liderów; przedstawia podstawowe założenia programowe tych ugrupowań.

III. Organy władzy publicznej w Rzeczypospolitej Polskiej.

Uczeń:

3) wyjaśnia, jak przeprowadzane są powszechne i bezpośrednie wybory organów władzy publicznej w Rzeczypospolitej Polskiej; na przykładzie wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej porównuje ordynację proporcjonalną i większościową; analizuje potencjalne wady i zalety każdego z tych systemów wyborczych.

Zakres rozszerzony

VII. Rywalizacja o władzę.

Uczeń:

6) charakteryzuje etapy rozwoju systemu partyjnego w Rzeczypospolitej Polskiej.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;

- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- charakteryzuje kształtowanie się polskiego systemu wyborczego po 1989 r.;
- przeanalizuje ordynacje wyborcze i kodeks wyborczy;
- wskaże zależności między formułą wyborczą a liczbą partii w parlamencie.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- dyskusja;
- metoda jigsaw;
- analiza tekstu źródłowego.

Formy zajęć:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Faza wstępna

1. Przedstawienie tematu i celów zajęć.

2. Uczniowie, wykorzystując burzę mózgów, formułują definicje pojęć: *system wyborczy, formuła wyborcza, kodeks wyborczy, ordynacja wyborcza*. Weryfikują przygotowane przez siebie definicje z *Leksykonem politologii*.

3. Dyskusja, w trakcie której klasa przypomina sytuację w Polsce w 1989 r. i formułuje cele, jakie przed społeczeństwem polskim postawiła transformacja ustrojowa.

Faza realizacyjna

1. Podział na sześć równolicznych grup. Pięć z nich powinno zająć się zmianami w ordynacji wyborczej do sejmiku oraz skutkami politycznymi zastosowania różnych formuł wyborczych. Szósta grupa powinna przedstawić zmiany w sposobie wybierania senatu. Uczniowie pracują na podstawie fragmentów ustaw, Kodeksu wyborczego i wykresów zawartych w atlasie wiedzy o społeczeństwie.
2. Po 15 minutach następuje zmiana grup, w każdej z nich powinien znaleźć się jeden członek z każdej poprzedniej. Uczniowie w grupach tworzą wspólną notatkę, w której mają znaleźć się informacje na temat formuł wyborczych i ich skutków.
3. Wybrana lub chętna osoba prezentuje ustalenia grupy na forum klasy. Pozostałe grupy uzupełniają notatkę, jeśli jest taka potrzeba.
4. Praca z filmem. Uczniowie po zapoznaniu się z materiałem weryfikują swoje notatki.

Faza podsumowująca

1. Uczniowie są proszeni o odniesienie się do tematu: „Czy polski system wyborczy sprzyja powstawaniu nowych partii politycznych”.
2. Po krótkiej dyskusji wybrana osoba podsumowuje najważniejsze ustalenia.

Praca domowa:

Napisz esej na temat: „Oceń wpływ formuł wyborczych na skład parlamentu polskiego w kolejnych elekcjach”.

Materiały pomocnicze:

Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Ordynacja wyborcza do Sejmu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej X kadencji, na lata 1989-1993, isap.sejm.gov.pl.

Ustawa z dnia 28 czerwca 1991 r. Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, isap.sejm.gov.pl.

Ustawa z dnia 28 maja 1993 r. Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej, isap.sejm.gov.pl.

Ustawa z dnia 12 kwietnia 2001 r. Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, isap.sejm.gov.pl.

Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy, isap.sejm.gov.pl.

Atlas. Wiedza o społeczeństwie, Warszawa 2019.

Andrzej Antoszewski (red.), *Leksykon politologii*, Warszawa 2002.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Film może być wykorzystany do przygotowania się do lekcji powtórkowej.